

Televisioonide kuvandiraamistik 2.0: võimalused uueks legitimatsiooniks

Hagi Šein

Sissejuhatus

Kui Andres Jõesaar tegi mulle ettepaneku meie aastakonverentsi ettekandeks, tundus mulle, et teleterani staatus kohustab mind ennekõike hoidma tänase konverentsi mõttelist seost Eesti Televisiooni eelnenud kuue aastakümnegaga. Tõepoolest, eneselegi üllatuseks olen jõudnud oma 70. eluaasta lõpuveerandisse ja peaaegu 50 neist aastaist on seotud televisiooniga — enamasti seda tehes, aga ka juhtides, uurides ja õpetades. Olen saanud kaasa teha palju televisiooni murdehetki, millest esimesed jäid 25 aastat ühele poole ja järgmised peaaegu 25 teisele poole iseseisva Eesti Vabariigi televisiooni algust. See kõik oli nii tugev elamus, et võtsin end kokku ja kirjutasin kümme aastat tagasi „Suure teleraamatu“¹ televisiooni 50 aastast Eestis. Pean tunnistama, et pärast seda mu teleajaloolase huvi mõneti rauges. Püüdsin küll kolleege ärgitada koostama ETV 60. aastapäevaks artiklitekogumikku, aga kõigil oli palju muud tööd.

Aeg läheb, ent televisioon on poliitiliselt, majanduslikult ja eriti sotsiaal-kultuuriliselt endiselt pingestatud ja pidevalt muutuv eluavaldus, iselaadne ühiskonna tundlikkuse test. Minu emotsionaalne mälu mäletab, et televisioonile väga lähedal seismine ja selle sees olemine on professionaalselt kõitev, ent inimlikult kurnav, sest sootsium enamasti üht-

aegu ülendab ja madaldab televisiooni. Olen viimastel aastatel õppetöö tarvis kulutanud suure osa oma telealase lugemise ajast Anglo-Ameerika teadusruumis, jälgides kriitilise teleteaduse distsipliini loojate töid. Neid ei kirjuta sotsioloogideks koolitatud massimeediauurijad, vaid filmi-, kultuuri-, keele- ja kirjandusteadusliku haridusega teadlased. Nad on sündinud juba teleajastul ja suhtuvad televisiooni lugupidamise ja armastusega; nende uuringud ja kirjutised käsitlevad kriitiliselt ja esseistlikus vormis televisiooni sisu ja selle tähendust sotsiaal-kultuurilises kontekstis. Küllap need ongi mind mõjutanud telesotsioloogiast mõneti lahti laskma või õigemini seda mitte enam televisiooni olemuse mõistmisel peamiseks või piisavaks pidama.

Lisaks sellele on mulle meeldinud internetist lugeda suurte telekonverentside avakõnesid, nn *keynote speech*’e. See on üks huvitav ja omapärane konverentsižanr. Üldjuhul oodatakse ettekandjalt valdkonna hetkeseisu põhipunktide sõnastamist, aga nii, et see vaataks tulevikku, puudutaks ja innustaks. Enamasti on võtmemärkused mõeldud valdkonna professionaalidele, kellel on räägitavast oma selge arvamus.

Niisiis, alludes kõigile nimetatud mõjutustele, valisin mulle huvipakkuva *keynote*-žanri. Pean siiski tunnistama, et paari viimase kuu jooksul, mil ma oma teksti kirjutasin, heidutas mind veidi see, et minus on eakohaselt juba rohkem rahu ja vähem rahunust, kui selliste kõnede pidamiseks hea on.

Veel tahan öelda, et mind saatis kirjutamisel

Ettekanne Eesti Rahvusringhäälingu aastakonverentsil 28. mail 2015

¹ Hagi Šein. Suur teleraamat: 50 aastat televisiooni Eestis 1955–2005. Tallinn: TEA kirjastus, 2005. — Toim.

siiras soov olla positiivne. Et kindel olla, panin oma teksti Eesti Keele Instituudi emotsioonidetektorisse, mis määratleb tekstilõigud negatiivsete, positiivsete, vastuoluliste või ekstreemsetena. Detektor ütles, et tekst on domineerivalt positiivne.

Televisioon ja avalik sfäär

Legitimatsioon. See võõrsõna minu esinemise pealkirjas osutab eesti keeles ümber öeldes teleasja mõttekusele, tõsiseltvõetavusele ja enesestmõistetavusele, legitimatsioon on õigustamis- ja seletusprotsess. Legitiimset asja tajutakse parimal juhul kui oma, legitiimne televisioon on omaksvõetud televisioon. Muutuva meediareaalsuse ja muutuva telekäsitlese omaksvõtu protsess ongi see vaatenurk, mis on televisiooni praeguses arengufaasis kõige aktuaalsem, teleteaduslikes kirjutistes ja professionaalses aruteludes on see kaalukaim ja tähelepanu väärivaim küsimus.

Me oleme Eestis harjunud televisioonist kõnelema peamiselt meediapoliitilises ja meediamajanduslikus võtmes, sest regulatsioon, tehnoloogia areng ja raha jaotumine mängu osaliste vahel on teleökoloogia sõlmküsimused.

Ajamärgid näitavad, et peaksime nüüd suutma pilti laiendada, mitte piiritlema seda peajasjalikult võistlustandri kuvandiga, vaid mõtestama ja visioneerima seda kui ühiselt loodavat kultuurivälja, mille eest me kõik vastutame, nii vanad tegijad kui ka uued tulijad — mistahes institutsionaalsetes vormides või platvormidel me eesti telesisu ka ei toodaks. Tahan sellega öelda, et peaksime rõhuda panema uutesse kohtadesse.

Kui jätta kõrvale teleelu üksikasjade, telestaaride ja telelegendidega seotud teemad, siis peab tõdema, et tõsisem telekäsitus ei kuulu Eesti avaliku sfääri arutelude tipptemaatikasse ja on, mõned ajutised elavnemised välja arvata, olnud rohkem asjaosaliste omavaheline asi. Oleme oma telesüsteemi arendanud meediapoliitiliste otsuste abil, mis on laiemal avalikkuse enamasti üsna leigeks jättnud.

Hetketi köidab kirgi Rahvusringhäälingu järjekordse arengukava esitamine, lisaraha soov või majast väljaulatuv vastuolu, viimati spordikonflikt² ja vajadus arutada venekeelse telekanali otstarvet. Pos-

timees pani hiljuti OPi loo esileheküljele,³ aga arvestas valesti, sest see ei kõitnud avalikkuse tähelepanu. ERRil ebaõnnestus aga selles juhtumises isegi kaks asja — esiteks oleks saanud sarja muutmise vajaduse enne rahulikult kultuurivaldkondade eestkõnelejatega läbi arutada ja teiseks võinuks Postimehe paugutamist kasutada oma programmi arendamise vajaduste põhjalikumaks selgitamiseks avalikkusele.

Isegi neil hetkil, kui ilmneb midagi olulist, ei tule sellest suurt midagi. Sel suvel⁴ lõpevad Kanal 2 ja TV3 tegevuslitsentsid, neid pikendati juba veebruaris, esmakordselt viie asemel kümneks aastaks,⁵ aga selle olulise otsusega avalikke mõttevahetusi ei kaasnud ja kõik piirdus uudisega Tehnilise Järelevalve Ameti koduleheküljel. Aeg-ajalt tõmbab enese vastu turmtule üles Tallinna Televisioon, aga see ärritus kustub ruttu, kuni järgmise korrani. TV3 ja siis ka Kanal 2 ei kannata enam olla vabalevis ja sinna see jääb. Kui televisioon avalikult siiski jutuks tuleb, võtavad neis asjus midagi arvata ikka enam-vähem samad inimesed.

Peab muidugi tunnistama, et see oleks nõudlik mõttevahetus, mis eeldab kompetentsi üheaegselt ja seotult, et mitte öelda süsteemselt arvesse võtta paljusid televaldkonda mõjutavaid poliitilisi, institutsionaalseid, tehnoloogilisi, majanduslikke ning sisutootmisega seotud loomingulisi ja kontekstuaalseid protsesse, mis lõpuks teateona materialiseeruvad. Pole just kõitvaim teema lihtsustatud meediakäsitluseks. Meil pole olnud tunnetatud vajadust ega jõudu luua ühist televaldkonda mõtestavat subjekti, mõttekoda või regulaatorit. Televisiooniga seotud nõukogud, liidud, ministriumid ja eksperdid, meediateadlased ja avalikud arvajad tiirlevad peajasjalikult oma iseseisvatel orbiitidel. Ilmselt on see üks põhjustest, miks riigimeeste ringhäälingupoliitilised avaldused tekitavad sageli hämmingut, et mitte öelda piinlikkust.

Oleme saanud selle, mida oskasime ja suutsime konkreetsest demokraatiast, europõhimõtetest, turutingimustest, meediagruppide rivaliteedist ja omaõppimis- ja loomevõimest tekitada. Tulemuseks on nüüdseks veidi jäik ja riskivaene kultuuritööstuse ja teleäri ökosüsteem, milles igapäevase kõrval tuleb

² Vt näiteks <http://www.ohtuleht.ee/573524/kommentaarmiks-markokaljuveer-tegelikult-erist-kinga-saab>.

³ Vt näiteks <http://kultuur.postimees.ee/3329901/op-i-arusaamatu-muutumine>.

⁴ Aastal 2015. — Toim.

⁵ <http://www.tja.ee/tehnilise-jarelevalve-ameti-andis-valja-kaks-televisioniteenuse-osutamise-tegevusluba/>.

aeg-ajalt siiski ette ka päris ilusaid, elamuslikke ja liigutavaid hetki. Kui tagasi vaadata, siis läks meil oma telesüsteemi legitimeerimisega ikka kaua aega ja sõdida saime kõvasti. Pidasin sellest põhjaliku ettekande juba 2009. aastal.⁶

Oleme uues arengufaasis, võib öelda, et televisioonijärgses ajastus, kus programmitelevisioonile lisanduvad interneti- ja mobiiliplatvormid; sellega koos uued ekraanid ja teleteenuse vormid, mis teisevad telerealsust põhimõtteliselt. Globaalne teleinnovatsioon kujundab lähema kümnendi jooksul kardinaalselt ümber ka rahvuslikud telemaailmad. Ilmselt tajume kõik, et pärast kümnendipikust suhtelist valdkonnarahu võtab telehooratas uuesti hoogu sisse. See tingib vajaduse aktiivselt tegelda eestikeelse telemasinavärgi konstruktsiooniga, kuid peamiselt ja ennekõike pakutava sisuga.

Vabaturu konkurentsi tagamise kõrval peaks meediapoliitiliste raamide ja regulatiivse keskkonna ajakohastamise tingimustena nüüd märksa kaalukamaks saada sotsiaal-kultuurilised argumendid. Aga see on võimalik vaid juhul, kui suudame näidata, et televisioon on võimeline sidustuma, lõimuma ja seeläbi kindlamini legitimeeruma eesti kultuuri osana, sellena, mida me kaitseme kui põhiseaduse ülimat prioriteeti. Tehnoloogiajutud on meeldiv asendustegevus, ent ilma televisiooni sisu üle arutlemiseta, ilma kriitilise diskursusest pole rõhkude ümberasetamine võimalik.

Kriitiline telediskursus

On enesestmõistetav, et arutelu vajab selleks kohast ja sobivat keskkonda. Kui kaaluda võimalusi, siis pakub avalik sfäär vähemalt kolme potentsiaalset kriitilise enesepeegelduse ruumi: ajakirjandust peamiselt jooksva telekriitika jaoks, valdkonnasisest arutlusruumi professionaalse telekäsitlemise jaoks ja akadeemilist keskkonda teadusuuringute jaoks. Hea, kui nendes ruumides on televisioonist lugupidavaid värvikaid ja mõtterikkaid tele- või meediamõtlejaid, pühendunud ja usaldusväärseid institutsioone. Veel parem, kui need oleksid ühe maja toad, mille siseüksed pole lukus, mis on mõtteliselt ühtses vereringes, täiendavad üksteist, kõnetavad nii poliiti-

list, kultuurilist kui ka laiemat avalikkust ja toimivad nende osalusel. Ja kui ma ütlen „kriitiline enesepeegeldus“, siis ma pean silmas niisugust käsitlemist, mis suudab targalt ja koosmõjus vaadelda televaldkonda kujundavaid tegureid, tuua välja tugevad ja nõrgad küljed ja näidata teed, kuidas asjad võiksid paremini edeneda.

Täna ei mahu televisioon tõsiseltvõetavasse kultuuriarutelusse, arvukad kultuurivaldkonna mõttekandjad, olgu siis paberil või veebis, ei võta televisiooni kuigi tõsiselt ega pea seda oma asjaks. Mitte olla aruteluväärseks kõneaineks on vaegus, sest sellel on oma negatiivne tulem — telesisu loojate enesepeegeldusel puudub ühiskonna vastupeegeldus, mis on aga tõsine kultuuriprobleem.

Televisiooni sisu arengu teadvustamisele suunatud aktiivne arutelu võiks tugineda ERRi usalduskrediidile ja omaksvõtule ühiskonnas, erakanalite ja sõltumatute teletootjate kogemusele ja võimekusele osaleda kultuuritööstuses ning ühisele vastutusele eestikeelse teleruumi säilimise ja arengu eest olukorras, kus kõike telepärast ja audiovisuaalset lisandub muust maailmast ülikülluses.

Asi on seda olulisem, et televisioon globaliseerub internetiajastul märksa kiiremini kui analoogiajastul ja sellega kaasnevad hoopis kaalukamad kultuurimuutused. Tähtis on teadvustada, et televisioon seondub konvergensiajastul Eesti ja eestluse jätkusuutlikkusega märksa kaalukamalt kui varem. Me tahame edeneda keele ja rahvana, mis tähendab, et muu hulgas peame selleks alles jääma ka Google Play, Apple TV, Amazon Prime TV, Sky Go, Mego, Netflix, YouTube'i, Facebooki ja Twitteri maailmas, mis räägivad meiega inglise keeles või Google'i tõlkes ja üldse mitte Eestist.

Peame ka teleasjus suutma piisavalt panustada teadus- ja arendustegevusse, julgen oletada, et selles on Eesti teletegijatel ja teenusepakujatel konkurentideks olemise kõrval oluline ühishuvi. Meediasotsioloogia ja regulatiivsete tekstide analüüsi kõrval peaks just teoste eneste sisu ja sõnumid leidma põhjalikumalt sotsiaalkultuurilist mõtestamist. Televisiooni areng sunnib sõnastama aateküsimusi. Me peame inspireerima kultuuriajakirjandust kaasa tulema, loomaks teleasjus kriitilisemat ja vaimsemat enesereflektiivset arutelukeskkonda.

Meil on valdkonna sees üldiselt olnud raske üksteist kuulata ja kuulda, positiivset kriitilist atmosfää-

⁶ Hagi Šein. Rahvusringhäälingu kuvandiraamistik: Taustategurid ja muud hüpoteesid. — Eesti Akadeemilise Ajakirjanduse Seltsi aastaraamat 2009/2010. Tartu: EAAS, 2011, lk-d 92–104.

ri luua, mistõttu valdkonna konstruktiivne avalikus puudub. Peab kasvatama üles uue telekriitikut ja teleuurijate põlvkonna, innustama neid, kes on selleks võimekad, ning muutma teleloomingu oluliseks kriitiliseks kõneaineks. Kui teleaines mahub piltlikult öeldes Sirpi, TMKsse, Müürilehte ja Akadeemiasse ega jää vaid Kroonika ja Öhtulehe tõmbenumbriks, oleme oluliselt panustanud omakeelse telekultuuri jätkusuutlikkusse. On muidugi raske ette kujutada, et suudaksime Eestis publitseerida professionaalset valdkonnaajakirja, aga ERR võiks siin näiteks abikäe anda ja avada lisaks oma üheksale portaali, mis tegelevad hoolsasti erinevate valdkondade uudisvoogudega, ka kümnenenda ja pühendada selle televaldkonna mõtestamisele, koguda sinna artikleid, jooksvat telekriitikat, teleteoste sisusse, teemadesse, kangelastesse, käsitusviisidesse ja tähendustesse süvenevaid arvustusi, muuta see platvorm teleasjade üle arutlemise püsivaks foorumiks, innustada huvilisi ja fänne osalema, liidestada see ühismeediaga jne. Rahvusringhääling toetab ja mõtestab kultuuri kuis jaksab, välja arvatud isennast ja oma valdkonda. Olen veendunud, et televisioonitemaatika avaliku aruteluplatvormi laiendamine kõlaks kokku ka ERRi avaliku missiooniga. Et televisioon areneks, peab sellest muu hulgas lihtsalt rohkem ja sisulisemalt rääkima. Telekultuur vajab mõtestamist ja teleloomingu kriitilist käsitlust.

Lineaarne televisioon

Kindlasti saame öelda, et Eesti lineaarse, nii vaba kui ka tingimusliku ligipääsuga programmpõhise tavatelesüsteemi ehitamine pole lõppenud ja selle laul pole veel lauldud. Küsimus on, kuidas säilitada jätkusuutlikkus ja loomevõime, et sünniks nii laulupeo- kui ka seltskonnalaulud ja lisaks veel midagi melomaanidele. Sotsiaalne sidusus *versus* teleteenuse üha individualiseeritum kasutus on otsustavalt muutumas telesüsteeme kujundavate jõudude peamiseks veelahkmeks. Selles dilemmas navigeerimine ja programmitelevisioonide tuleviku etteaimamine on raske ja arvamusi on seinast sein.

Teleäri poolel tekkis ajutine tasakaal siis, kui TV1 ebaõnnestumise järel sajandi algul otsustati üleriigiliste eralitsentside arvu mitte suurendada. Kanal 2 ja TV3 jäid kahekesi ja optimeerisid omavahel konkureerides kommertsturu. Riik tuli erateleärile lah-

kelt vastu ja vabastas selle järk-järgult mitmest rahalisest koormisest, kõigepealt avaõigusliku ringhäälingu reklaamikompensatsioonist ja seejärel toetas neid digipöörde tegemisel. Ent see tõi rahu väheeks ajaks. Nüüd on meil juba üle 20 kanali, mis on arusaadavad eesti keeles. Auditooriumid killustuvad ja see tähendab, et ka tähelepanu ja raha jagatakse väheste asemel paljude vahel. Ärimudelid hakkavad muutuma nii või teisiti.

Kanal 2 ja TV3 ähvardasid juba 2012. aastal vabalevist lahkumisega, kui kaabellevivõrgu operaator neile sisu eest ei maksa. Sellega survestati ka valitsust ja seadusandjat elektroonilise side seadust⁷ muutma. Telekitsikuse probleem sellega ei lahenenud, TV3 ja Kanal 2 peamiselt majanduslikel põhjustel toimuv lahkumine vabalevist võib siiski lähematel aastatel teoks saada. Esialgu on see probleemiks ligi sajale tuhandele perekonnale, kellest ilmselt mitte kõik ei taasta enam nende kanalitega vaatajasuhet muudel edastusplatvormidel. Selle sammu kuvandimõõt on aga suurem, sest tingimusligipääsule lähevad üle seni rahvusliku kaaluga, üleriigilist vabalitsentsi omanud kanalid. See tähendab olulist ringhäälingupoliitilist muutust võrdse ligipääsu tagamise põhimõtetes vähemalt senikauaks, kui on alles kasvõi paar teleperekonda, kes eestikeelset vabalevi vajavad. Ent samas on see ka märk kogu teleteenuste väljal alanud muutustest. Pole parata, meile terendab tasulise teleteenuse tulevik. Meie väikesel turul pole tingimatu garantiid, et sellega kaasneb sisu kvaliteedi oluline tõus. Pigem on tegu paratamatute telemajanduslike ellujäämisharjutustega, mida me oma ringhäälingupoliitikas kas ei oska, ei saa või ei taha tõsiselt võtta. Igal juhul on alanud protsessid, mil me samm-sammult lahkume praegu valitsevast reitingute maailmast, sisenedes aega, kus sisupakkujate edu põhineb tasuliste teleteenuste tellijate arvul.

Avaõiguslikul poolel on ERR suverään ja kuigi tema seadusest tulenevad avalikud kohustused on selgelt suuremad kui võimalused, on ERR juba nii tugev eesti identiteedi osa, et seda positsiooni ei kõiguta ka see, kui programm pole külluslik ja areng on silmanähtavalt aeglane. 2015. aasta sügisest alustas ERRi kolmas telekanal ETV+ ja selle tegemine toob organisatsiooni ja riiki elevust. Peatoimetaja Darja Saare visioon ja tõekspidamised on tavatult julged,

⁷ vt. <https://www.riigiteataja.ee/akt/ESS>

meie oludes kohati heas mõttes pöörased ja riskirohked, mõeldud ja sõnastatud konvergensiajastu moodsas meediaterminoloogias. Need lisavad optimismi, et nii ehk saabki Eestis venekeelset telekanalit teha. Kuidas kõik õnnestub, näitab aeg. Tegijatele tuleb siiralt soovida professionaalset edu, kuid sellest olulisem on soovida tolerantsi Eesti avalikkusele, sest alustanud on Eesti reaalsusele tuginev vene kultuuripõhjale ehitatud telemaailm, mis saab siinmail tõeliseks lõimumise ja sotsiaal-kultuurilise taluvuse proovikiviks. Olemata taluvuse asjus liialt optimistlik, arvan, et see katse muudab Eesti teleökosüsteemi kardinaalselt.

Kuigi hoomatavas lähitulevikus ei lakka lineaarne televisioon olemast, suureneb uues internetipõhises reaalsuses selle hangumise oht. Teleuuendus, eriti draamas, aga ka süvitsiminevates faktipõhistes loo jutustamise žanrites ja ajakestvamate kultuuriväärtuslike teleteoste tootmises vajab rohkem kulu- tust ja loovjõudu, kui Eestis saada on. Sisulisi muu- tusi saab teha muidugi ka olemasolevates raamides teistsuguseid programmivalikuid tehes, ent selleks peavad olema tugevad stiimulid. Vastu töötab asja- olu, et paarikümne teleaastaga on kõigis telekanali- tes välja settinud otstarbekad, ratsionaalsed ja sis- setöötatud lahendused ja formaadid, mida korrates saab piiratud finantsraamides kindla peale minna. Riskipelgusest tekib omaprogrammi-, struktuuri-, käsitus-, nägude- ja juhtimisrutiin, mida Eesti te- lekanalites on raske mitte märgata. Kuigi digipöö- re on üldiselt positiivselt mõjunud lineaarse televi- siooni omamaise sisu kvaliteedile, veab formaadi- uuendust pigem üha kõrgetasemelisem hankeprog- ramm. Ennekõike Eesti originaalse teletoodangu kuhtumisohtu vältimiseks peabki end kokku võtma ja võimalusi otsima.

Riigi ringhäälingupoliitiline prioriteet peaks ole- ma avalik meediateenus, selle kvaliteet ja väärtuspõ- hisus. Televisioon on demokraatlikus riigis sõltuma- tu, aga ta pole jumalast. See on litsentseeritud tege- vus, mis toimub seaduse alusel või põhineb tegevus- lubadel, milles legitiimne võim seab tingimused ja kohustused ning mille täitmist ta ka kontrollib. Ees- ti teleruumi korralduses võiks mitte ainult avaõigus- likel, vaid ka era- ja sotsiaalmeedia subjektidel olla Eesti ees täiendavaid professionaalseid, moraalseid ja kultuurilisi kohustusi. Riik peab olema võimeline kogu telesüsteemi tervikuna nägema ja selle arene-

miseks tarku lahendusi pakkuma. On vaja valvata, kuidas meediapoliitilised lahendused toetavad, kait- sevad ja soodustavad omakultuurset telearengut, õhutavad loomingulisust, mitmekesistavad avalikku meediateenust, hoiavad era- ja sõltumatute tootjate elujõudu, tekitades positiivseid arengustiimuleid ja toetades riskijulgust, uuenduslikkust ja seeläbi sisu- kvaliteedi tõusu. Ja need võimalused pole veel kau- geltki ammendatud ka lineaarses televisioonis.

Meie telemaastiku omapäraseim, et mitte öel- da anomaalne juhtum on Tallinna Televisioon, üks kuuest üleriigilise ambitsiooniga telekanalist. Süve- nemata selle telekava hindamisse, osutan vaid, et ka- nali praegune tegevuslitsents lõpeb 2019. aasta su- vel, ent olukord võib muutuda ka pärast 2017. aas- ta kohalikke valimisi. Positiivse stsenaariumi korral on olemas potentsiaalne võimalus muuta üleriigili- ne Eesti suurima linna telekanal veel üheks avaõigus- likuks telesubjektiks, vabakonda ergutavaks ja sõl- tumatuid sisutootjaid innustavaks kodanikutelevi- siooniks. Kui seda võtta võimalusena avardada ava- likku teleruumi, toetada arvamuste paljusust, luua töökohti tele- ja filmiharidusega noortele, ühesõna- ga laiendada avaõiguslikku teletöökoda, mis ei laseks muuhulgas ka ERRil oma headuses hanguda, siis on põhjust järele mõelda. Konkurents teeb särtsa- kamaks, ambitsioonikamaks ja loovamaks ning võib mõjuda värske tuuleõhuna Eesti veidi jäigastuval te- lemaastikul. Potentsiaalselt kuus üleriigilise haarde- ga Eesti telekanalit suudavad kanda üsna suuri sot- siaalseid ja kultuurilisi koormisi ja tagada eestikeelse telesisu jätkusuutlikkuse digiajastu teleruumis.

Muidugi pole välistatud ka negatiivsed stsenaar- iumid nii Tallinna televisioonis kui ka televald- konnas üldisemalt, mis võib ressursipuuduses ha- kata oluliselt kokku tõmbuma. Märke sellest juba on. Konvergensiajastu telearengu loogika kohaselt oleks muidugi mõistlikum tõdeda, et tulevikku vaa- dates ei tasu otsida uusi linde vanadest pesadest. Kui uute poole vaadata, siis on ilmne, et tuleviku- televisioon seostub peamiselt mittelineaarsete tele- teenustega.

Mittelineaarne televisioon

Muidugi muutus kõik hetkest, mil üha kättesaada- vamad ja kiiremad protsessorid ühendati võrku hü- perteksti platvormil, mida me kutsume internetiks.

Omavahel liidestatud digiplatvormid seovad traditsioonilise lineaarse televisiooni, mittelineaarse internetiteleviseiooni, mobiilse televisiooni ja sotsiaalsuhtluslike televisiooni arvukate rohkem ja vähem nutikate rakendustega. Selles maailmas juhtub iga päev midagi uut, digiaeg on hüperaktiveerinud telemaailma, võidujooks ja uuenduste tempo *online*'is, *stream*'is ja uute tellimuslike videoteenus- te pakkumises on muljetavaldav.

Nendel, kes liidestatud televisioonide temaatika- ga iga päev tegelema peavad, on mõtlemist ja tege- mist palju, nii institutsionaalses, rakenduslikus kui ka sisutootmise vallas, rääkimata suhetest sotsiaal- või ühismeediaga. On alanud televisiooni uus legiti- matsiooniring.

Vaata, millal tahad, mida tahad ja seal, kus oled, on uute kasutajapõlvkondade telehümnid refrään, selle saatel liiguvad ka raha ja teenused. Telesse pa- nustajate ressursivajadus on suurenenud, sest lisaks programmitelvisiooni sisutootmisele tuleb ko- hal olla ka mittelineaarsetel platvormidel interne- tis, mobiilides ja järelvaatamises. Kõik suured tele- organisatsioonid Eestis on selleks pingutanud, aga suur töö on veel ees. Sest tele-*online* spurdib eda- si kogu maailmas ja meil on oma lahenduste välja- arendamisel vaja muu hulgas mõista, kas jätta kõik turu hooleks või panna võimalik telekaart maha ko- gu valdkonda kaasavas konsensusel taotlevas arute- lus. Jälgides mõnede riikide meediapoliitikat, olen sageli kade, kui näen, kuidas rahvuslikud regulaa- torid toovad sellele arutelu- ja otsustamistasandi- le kokku palju vaimujõudu, et teha uues teleruu- mis tasakaalustatud otsuseid oma riigi teletootmise korraldamiseks, et parimal viisil avalikkust, kodani- ke ja tarbijaid teenida. Meil pole see seni kombeks.

Eesti internetiteleviseoonide maastik on muidugi rikastunud. Nelja üleriigilise telejaama veebi- ja/või mobiilipikendustele on lisandunud mittelineaarsed nõudevideokeskkonnad Delfi TV, Postimees Kino, Päevaleht TV, Elioni⁸ ja Starmani nutikad platvor- mid. On tekkinud oma väikesed Netflixilaadsed teenustekeskonnad, kus esialgu üritatakse omaet- te, aga küllap läheb selleski ruumis võistluseks turu- le jäämise ja sellel vastupidamise eest.

Selles segmendis on suure turujõu ja portfoolio- ga välismaised tele- ja filmiveebiettevõtted meil ko-

hal varem või hiljem. Varem või hiljem annab järe- le ka geoblokeering. Euroopa komisjoni konkurent- sivolinik taanlanna Margrethe Vestager ja digitaal- se ühtse turu asepresident Andrus Ansip on olnud emotsionaalselt nõudlikud, sest üks tahab Brüsselis vaadata Taani tippteleseriaale ja teise abikaasa „Sa- jandi armastust“. Ansip kiirustaks üleeuroopalise digireformiga, kuigi tema alluv, digivolitik Günther Oettinger arvab, et kiirustada tuleks aeglaselt, sest säilitada tuleb oma kultuuriline mitmekesisus. Ilm- selt tuleb sellest veel pikk ja vastuoluline teekond le- vi- ja autoriõigusi ning vaba konkurentsi toetavas ja raha lugevas maailmas. Aga kui geoblokeering kaob, siis on meil käes globaalne digitaalne maailmatele- visioon ja on teada, kes on selle liidrid. Uued ärimu- delid ületavad Atlandi ookeani kiirelt.

Suurte heitlusi pealt vaadates on meile oluline see, kuidas me suudame ära kasutada oma filmi- ja telepärandid, mille suurimad haldajad on Eesti Fil- mi Instituudi tütarettevõtte Tallinnfilm ja Rahvus- ringhääling. Mida lähemale me jõuame oma rah- vusliku filmi- ja telepärandi täielikule digiteerimi- sele — ja see võiks põhiosas saada tehtud järgmise viie aasta jooksul —, seda aktuaalsem on küsimus, kas ja kuidas parimal ja otstarbekamal viisil ära te- ha n-ö Estflix ehk Eesti audiovisuaalpärandi inter- netipõhine tellimus- või nõudevideoteenus. Kuigi suurem osa filmi- ja telepärandid on avalike insti- tutsioonide omandis, võib vähemasti mõtteliselt sel- lele lisada ka eratelekanalite ja sõltumatute tootjate aastatega kogutud kultuuriväärtuslikud videoarhi- vid. Kes ja kuidas peaks sellesse platvormi panus- tama, kas ainult riik või era- ja avalik sektor koos- töös, tuleks lähiajal läbi rääkida. Paljudes Euroopa riikides on neis asjus juba ka praktilised lahendu- sed eeskujuks võtta.

Üks olulisi mittelineaarse televisiooni legiti- miooni aspekte on seotud ekraanide paljususega. Ek- raanide suurus pole probleem, neid kasutatakse eri- nevaks otstarbeks ja üha sagedamini samal ajal. In- fo-, tele- ja laiemalt audiovisuaalsed teenused näi- vad arenevat nii, et erinevad ekraanid ei dubleeri üksteist, vaid peaksid tootma teletelule täiendust ja lisaväärtust, sidustudes omavahel üha rohkem. Platvormide spetsialiseeritakse, luuakse ristmeedia- lahendusi, mis laiendavad seotud ekraanidel ring- levaid tekste ja lugusid täiendava infoga, hargne- vate lugude, laienduste ja lingitud andmetega. Üha

⁸ 20. jaanuarist 2016 on uus Elioni uus ärinimi Telia Eesti.

enam püütakse tabada väiksemaid erihuvidega vaatajagruppe, sest tehnoloogia, uued teleäri mudelid ja algoritmid võimaldavad neile hoopis lähemale jõuda. Äppe sajab tihedamalt kui viimasel ajal Eestis talvel lund, kuid teleäppide vallas pole meil esialgu kerget hämatistki. Uued metafoorid on gurmeelevisioon ja *à la carte* televisioon. Kõik see tähendab, et ka avalikes huvides tegutsejad peavad sõnastama oma tegevuse eesmärgid ja tegelema praktiliste lahenduste loomisega väiksemate ekraanide kasutamiseks hariduslikel, üldisemalt kultuurilistel ja loomemajanduslikel eesmärkidel.

Tehnoloogia pakub selleks üha uusi võimalusi, kõikjal maailmas toimub aktiivne teenusevormide ja ärimudelite testimine. Mittelineaarsete audiovisuaalteenuste vallas on auditooriumi käitumismallide muutumise ja eelistuste sund palju suurem ja sisukeskem kui enne. Idealism kipub kaduma ja kõik kaldub loomuldaselt tellimustelevisiooni ja tasuliste teenuste ostmise poole. Peame hakkama kõiki ekraanide kasutamist korraga mõõtma, ainult tavakanalite *share*'ide ja *reach*'idega pole juba praegu suurt midagi peale hakata, kogupilt on puudu. Et kogupilti näha, peame tõsiselt uuendama kogu oma meediauuringute praktikat.

Siis saab lahti ka praegusest auditoorsest stressist ja nakk kinni, saba lahti situatsioonist — mida enam matkida sotsiaalmeedia klipi- ja lühivormide struktuuri ja keelt ning jagada oma saateid võrgustikesse väiksemate apetiitsete tükide haaval, ühesõnaga flirtida üle platvormide, seda rohkem astub tavatelevisioon ise oma saba peale, kaotades auditooriumi suuremal ekraanil ja luues seda juurde väiksematele. Iseenesest pole siin kurta midagi, sest telemeedia polariseerubki üha enam informatiivse-elusliku ja argise-piduliku teljel. Teatud piirini pole ekraani suurusel mingit vahet. Mida suurem on teleorganisatsioonide suutlikkus luua kvaliteetseid ja terviklikke telekunstioteid, seda suuremat ekraani on elamuse tekitamiseks vaja. Suurte ekraanide juurde suundutakse elamust saama ja väikestelt infot hankima ja seal suhtlema. Protsess on tervik — meediamajandus, sisu, sotsiaalkultuuriline kontekst ja auditoorium.

Ja lõpuks otsitakse lahendusi ka sellele, kuidas kujundada tootjate, levitajate ja operaatorite suhteid sotsiaalmeediaga ja selle telelaadsete vormidega. Avaõiguslike meediateenuste pakkujatel on siin

oma probleemid. Esiteks on ühismeedia tugevalt kommertsialiseerunud. Teiseks on mõlema taotlus esindada ja kõnetada avalikkust ning avaõiguslik ja sotsiaalmeedia on seega teatud mõttes konkurendid. Kolmandaks, nende sisukvaliteedis ja usaldusväärsuses on tuntavaid erinevusi. Kuna nooremad kasutajapõlvkonnad eelistavad ühismeedia keskonda, ei saa avaliku meediateenuse osutajad sealt kõrvale jääda. Küsimus on, kuidas selles osaleda oma väärtusi kandes. Kirjandusest paistab, et kõikjal askeldatakse inspireerivaid lahendusi otsides. See survestab rahvusringhäälingut, aga mitte ainult teda, vastama konvergentsiajastu ühele põhiküsimusele: kuidas talitada andmete ajastul avaõigusliku teenusega? BBC peadirektor Tony Hall pakkus hiljuti sellele küsimusele vastates uuesti välja, et „tarbija- või kodanikukesksuse selge eristamine peab jääma alusprintsipiks ka tulevikutelevisiooni teenuste loomisel“.⁹ On esitatud ideid, et avaõiguslikud subjektid peaksid arendama oma väärtuspõhiseid sotsiaaltelevisiooni võrgustikke. Vägisi tahaks öelda, et see on juba avaõiguslik teenus 3.0, aga legitimisooniaspekt on kindlasti seegi.

Televisioon kui andmed

Me oleme tõsiasi ees, et kõik, mida me audiovisuaalvaldkonnas iga päev loome ja arhiivides pärandina säilitame, lisaks nende tekstidega seotud meta-, para- ja hüpertekstid, muutub ühtseks andmevaramuks. Tehniliselt on digitelevisioon andmemassiiv. Välises pildis näeme teleteenuseid erinevatel ekraanidel, serveritest ja pilvedest toidab seda aga konvergentsiajastu digiandmete vereringe, mille tõrgeteta ja kiire toimimine ning ummistumast hoidmine nõuab üha enam pingutusi.

Internetikeskkondades ähmastub telekanali kuvand, sest teenus pole enam rajatud saatekavale. Kanalipõhisus taandub andmebaasipõhisuse ees. Tellesu kohaletoometamise mõttes on internetiplatvorm uus sisupakkumise mudel, milles tarbija valik põhineb üha enam surfamisel telemetaandmete keskkondades. Andmebaasipõhisus on loonud uue populaar-, aga ka eliitkultuuri tarbimise vormi — teatri- või kinopileti või romaani kõrval võib osta päeva, kuu, kvartali või aasta sissepääsupileti eri-

⁹ Vt <http://www.theguardian.com/media/2015/sep/07/tony-hall-speech-future-bbc-full-text>.

nevate ekraanidega ühendatud videoandmebaaside ja videoarhiivide serveritesse, mis pakuvad rikkalikult uusloomingut ja pärandit. Huvipakkuva sisuni jõutakse otsingumootorite ja soovitusüsteemide vahendusel, kus kasutajat toetavad mitmeotstarbelised algoritmid, mis kasutavad kõikvõimalikke metatunnuseid: teema, sisu, liik, žanr, persoon, funktsioon, koht, staatus jne. Need algoritmid suudavad eristada ka iga üksikut tarbivat indiviidi.

Otsingualgoritmid jätavad meelde individuaalse valikkäitumise ja teevad edaspidi indiviidi maitsekuvanditele põhinevaid pakkumisi. On ära tabatud, et telesaadetel, sarjadel ja filmidel on oma „geneetiline“ kood, mis korreleerub erinevate individide ja vaatajagruppide eelistuste ja maitseotsustustega. Seda mudelit kasutades saab vaatajatele teha neile meeldivaid menüüpakkumisi ja muidugi teenida nii raha. Nende lahenduste loomist innustab ja kiirendab asjaolu, et inimeste valikuid saab nii sisuliselt kui ka kommertsiaalsest huvidest lähtudes suunata. Me oleme teel maitsealgoritmide suunatud virtuaalsesse teletarbimismaailma.

Televisiooni kui andmete aspektist tuleb teha palju lisatööd — luua infosüsteeme, sisu metakirjeldusi, timmida otsingumootoreid, kureerida soovitusüsteeme, luua lokaalseid ja personaliseeritud teenuseid. See on ülekülluslikus digitaalses andmemäes paratamatu uus kulukoht — vastasel korral ründab meid digimaailma Alzheimeri tõbi. Digi-ohtudest rääkides oleme ennekõike rõhutanud digirünnakute ohtu ja nende tagajärgede vältimist. Teise ohu kõrvaldamiseks meie eriolukorras Venemaa külje all on esiplaanile tulnud sisuimmuunsuse vaktsiinide leidmine, mida tavatsetakse nimetada psühholoogiliseks kaitseks. Nende ohtude kõrval on ka kolmas, vähem teadvustatud, aga mitte vähem halvav oht, mida nimetatakse digitaalse unustamise ohuks. See on tõsine ähvardus kuhjuvatele digitaalselt loodud ja digitaalselt säilitatavatele vaimuressurssidele. Asju, ütleme konkreetsemalt tele- ja filmiteoseid, mida pole kirjelduste puudumise või metaindeksite puuduste tõttu võimalik andmebaasidest leida, pole sisuliselt olemas, need on digitaalselt unustatud. Piltlikult öeldes on digitaalsete varamute puhul oht toota hulganisti digitaalseid surnuaedu. Seega on liidestatud ehk internetipõhises telemeedias ja ühendatud ekraanide ökosüsteemis kergesti haavatavaid kohti ja nende vältimine nõuab

vaata et sama palju ressursse kui sisutootmine ise.

Töö Eesti filmi andmebaasis on mind veennud, et mõeldes pärandi kasutamise ja kasutaja keskselt, tuleks Eesti audiovisuaalvaramut vaadelda kui tervikut. Tegelikult on digitaalne tervik veelgi ulatuslikum, kui ühendada sellesse kõigi Eesti mäluasutuste digiteeritud teosed. Erinevad ja mitteühilduvad metakirjeldamise ja arhiveerimise süsteemid meie arhiivides ja teleorganisatsioonides suurendavad digitaalse unustamise ohtu. Küsimus on, kuidas vältida omaette nokitsemist ja tegutseda ühiselt. Olen viimasel aastal osalenud kultuuriministeeriumi digitaalse kultuuripärandi nõukogu töös ja tean seetõttu öelda, et meil on riigi tasandil veel pikk tee nende probleemide sõnastamise ja lahendusteni.

Arengustsenaariumide legitimeerimine

Oleme Eestis kurtnud, et meie demokraatlik legitimatsioon jätab üldiselt soovida, et igapäevane tagasiside võimu ja avalikkuse vahel, mis annab võimule teadmise, et ta esindab õiguspäraselt rahvast, ning avalikkusele kindluse, et võimul on tema esindajad, pole seni toiminud laitmatult. Riigi ja selle avalike ning erainstitutsioonide koostöö ei laabu parimal ja mõistlikumal viisil. Kui jääda televaldkonda, siis on Riigikogus aegade jooksul olnud palju televaldkonna tegelasi. Nüüd on seal nende uus põlvkond, ajakirjanduse-, tele- ja filmiiniimesi on XIII Riigikogu koosseisust praegu lausa viiendik. See on suur jõud. Usun, et nende meediatunnetus on terav ja tundlik ja isiklik kogemus suur. Võimalik, et nad suudavad edaspidi akumuloida riigitarkuse paremini ka televaldkonnas ja saavad telearengu heaks veidi enam ära teha. Vähemalt püstitada õiged küsimused. Riik ei juhi ajakirjandust, televisiooni ega internetti, aga valitsemine loob nende toimimise tingimused, kohustused ja kontrolli ning mõtestatud väärtuspõhisuse.

Kui poliitilise legitimatsiooni põhiküsimus on õiglasena tajutav võim, siis legitiimset televisiooni tajutakse inimeste mõttemaailmale olulise ja meeli puudutava kultuuriruumina, milles on mõtet olla ja oma aega kulutada. Võtkem ERR, kellel on sellel maastikul kolme telekanaliga keskne koht. ETV arengukava alates aastast 2002 ja ERRi arenguka-

va alates aastast 2008,¹⁰ mida seadusest tulenevalt 1+3 mudeli järgi igal aastal uuendatakse, on olnud meediasotsioloogiliselt, strateegiliste ja sisuliste eesmärkide mõttes iga kord korralik visioonitekst. Tõsi, see võiks olla veidi analüütilisem sotsiaal-kultuuriline ja valdkonnakriitiline dokument, mis kõnetaks ka avalikkust ning näitaks täpsemalt, millise sisu ja kvaliteediga kultuuritekstide loomine avaliku teenuse mõttes on konkreetsetes ajaraamistuses ühiskonnale ülioluline, millistest lugudest ja nende võimalikest sotsiaalsetest tulemitest ühiskond puudust tunneb või ilma jääb ning mis meil vajaka jääb, kui ERRi uuenduslik loomevõime ülemäära raugab.

Paraku on arengukavast saanud tekst, mis ei tööta aktiivse legitimatsioonidokumendina. Kõigi nende aastate jooksul on seda teksti nõudev parlament haruharva selle kohta avaliku motiveeritud seisukoha võtnud. Ringhäälingupoliitiline protsess on pigem rahandusministeeriumi- kui Riigikogu-keskne. Veelgi enam, oma 12-aastasele ringhäälingu- ja ERRi nõukogu liikme kogemusele tagasi vaadates ei mäleta ma hetki, et nõukogu poliitikutest liikmete häälestatus tekitanuks tunde riigimehelikust haardest, mida ringhäälingu kui olulise sotsiaal-kultuurilise institutsiooni puhul võinuks eeldada. Ma ei tea, kas pilt on viimastel aastatel kuidagi muutunud, aga avalikku representatsiooni selle kohta pole ma märganud.

Võimalik, et see on peegeldus meie valitsemise üldisemast legitimatsiooniprobleemist, mis ilmneb vähesest võimest lihtliberaalset diskursust loovamalt käsitleda. Aga ilmselt on ka ERR olnud ettevaatlik end ühiskonna jutuaineks pakkuma. Osalt võib seda mõista, sest enamasti pole tehtud katsed kuigi hästi lõppenud — ei meediaturul ega ka poliitikas olda lihtsalt vennad ja õed ning enamasti kiputakse eelistama lobitegevust avatud arvamustevahetusele.

Kui vaadata seekordset koalitsioonilepingut, siis leiame sealt avalik-õigusliku meediaga seotult kaasajastamise, toetamise ja jätkamise kontekstis digiajastu peamised märksõnad: audiovisuaalse ja filmipärandi digiteerimine, autoriõiguste kaitse, vaimse kultuuripärandi kogumine, säilitamine ja kättesaadavaks tegemine, vabakasutus. Olulised asjad, aga need ei puuduta põhiküsimust — ressursse eesti-

keelse omaprogrammi arendamiseks. Paaris muus rahvusringhäälingut mainivas lauses nähakse seda pigem kui keskkonda, mille läbi ja kaudu midagi toimub. Lepingu lauset „Toetame kodumaise tippkultuuri (muusika, teatri, filmi, animatsiooni, kaasaegse kunsti ja tantsu) jõudmist laiema vaataja- ja kuulajaskonnani läbi avalik-õigusliku meedia“¹¹ võib lugeda ka nii, et televisioon ise tippkultuuri ei produtseeri. See on mõneti ekslik ja vananenud seisukoht, sest oma püüdlustes ja ka parimates saavutustes on Eesti televisioon ka omatoodangus kindlasti üle populaarkultuuri raamidest. Televisiooni sisulisi arenguvajadusi puudutavaid seisukohti ma leppes ei leidnud. Televisiooni käsitlemise poliitilist diskursust tuleb meie riigis oluliselt täiustada.

Kui vaadata hoolega ERRi kui multimeediaorganisatsiooni arengukava, siis eeldaks see tingimata ringhäälingupoliitilist reaktsiooni ja diskussiooni. Rahvusringhääling näeb oma põhjendatud visioonis arengupidurduse vältimiseks ette üsna olulist lisaressursside vajadust järgmise nelja aasta jooksul — 6,5; 10; 14,5 ja 15,5 miljonit eurot aastas.¹² See katab üle 50 lisameetme rakenduse, mille tagajärjel avaliku meediateenuse kvaliteet oluliselt paraneks ja eestikeelne omatelevisioon ei jääks üleilmsele meediatulvale alla. Ühelt poolt peavadki silmad vaatama kaugemale, kui käed ulatuvad. Teisalt ei pruugi Eestil majanduslikult nii hästi minna, et sellist raha avalikus sektoris juurde tekiks. Aga põhjust aruteluks, kaalumiseks ja realistlike lahenduste otsimiseks on siin küllaga. Avalik meediateenus ei peaks istuma tagapingil ja jääma juhuse või ringhäälingupoliitilise lühinägelikkuse hooleks.

Realistlikult öeldes saab ju mängida ainult nende kaartidega, mis käes on. Teoreetilised võimalused ressursse suurendada on kõik raskelt teostatavad, et mitte öelda konfliktised — loobuda vabalevist piirkondades, kus enamik telekodudest on niikuinii kaablis, leppida kokku tasus oma programmide taasedastamise eest operaatoritelt, kes selle siisuga oma tasulisi teenuseid osutavad, ja/või taotleda seaduse muudatust mõõdukaks reklaamimüügiks vähemalt ühes oma kolmest kanalist. On asju, mille nimel tasub riskida konfliktisusest hoolimata.

¹¹ Vt <http://www.sotsdem.ee/wp-content/uploads/2015/04/RE-SDE-ja-IRLi-valitsusliidu-lepe.pdf>.

¹² Vt <http://err.ee/files/ERR-arengukava%202016-2019.pdf>.

¹⁰ Vt <http://info.err.ee/1/avalikteave/seadusjaarengukavad>.

Televisiooni loopõhine ja filmilik evolutsioon

Kui püüda iseloomustada televisiooni viimaste aastate valdavaid sisulisi ja vormilisi arenguhooni, siis on nendeks kahtlemata süvenev loopõhisus enamikus televisiooni avaldumisvormides, televisiooni filmilik evolutsioon, selle kaudu juba toimuv televisiooni kultuuristaatuse kasv ja legitimatsioon kunstina.

Interneti ajaga paralleelselt kulgevat telearengu perioodi on nimetatud televisiooni uueks kuldajaks, filmilikku teleloomingut aga kvaliteettelevisiooniks. Kvaliteettelevisiooni on käsitletud ka iseseisva žanrimõistena. Kuigi televisioonis on erinevaid loomungulisi kuldaegu täheldatud ka varem, on just uued digitaalsed tehnoloogiad, suured ekraanid ja nendega kaasnev etenduslikkus telemeediumi oluliselt estetiseerinud. Teiselt poolt on televisiooni loomepotentsiaali tõusu seletatud kui teatud vastukaalu interneti ülikiirele visualiseerumisele ning tele- ja videosisu üha mahukama kasutamise interaktiivsetel sotsiaalmeedia platvormidel (nn *Social TV*), mis on vastukaaluna omakorda lähendanud professionaalset televisiooni ja filmikunsti. Kolmandaks on digipööre võimaldanud luua internetitelevisioonis uusi äri- ja teenusemudeleid, muu hulgas *over-the-top*-lahendusi, mis loovivad mööda administratiivsetest barjääridest ja riskivad, jõudmaks kiiremini ja paindlikumalt uute ideede ja loovlahendusteni.

Kui televisioon alustas, eeldasid selle esimesed mõtestajad, et sündimas on kaheksas kunst. Analooajastu kinnistas siiski kuvandiliselt, et film on kunstiliik ja televisioon visuaalne kommunikatsioonivahend; et film on ideaalis kunstnikust autori eneseväljendus ja telesaade massimeediatoodet; et esteetiliselt jääb teleteos alati alla filmiteosele ega suuda pakkuda samaväärset visuaalset, intellektuaalset ja emotsionaalset naudingut. Kui vaadata ajalukku, siis on filmikunsti ja televisiooni enamasti vastandatud — helesinise ekraani metafoor hõbedase ekraani metafoori vastu. Filmitegijatele ei olnud eriliseks uhkuseasjaks televisioonis kaasategemine. Seda kinnistasid nii ülemäärane kommertsiaalsus, orienteeritus massipubliku köitvusteguritele kui ka ideoloogiline angažeeritus, kolm telemeediumi lahutamatu kaaslast selle pikal arenguteel. Tuli ära oodata digipööre, atraktiivsed koduekraanid ja tellimus-

televisioon, et tõdeda: telemeediumi ei takista mis-ki kunstiks saamast.

Pikka aega vastas tunnetatavale telespetsiifikale pigem teatriesteetika. Nii oligi ETV kuulus Teleteater üks kunstiväärtuslikumaid asju meiegi teleajaloos. Parimaid lugusid saab korrata ka aastate pärast, mõned neist on muutunud tüvitekstideks. Teleteater lõppes teatriesteetikas tehtud televisiooni tippteosega „Wikmani poisid“ 1995. aastal. Pikema vaheaja järel sündinud „Tuulepealne maa“ (2008), „Klass: elu pärast“ (2010), „Riigimehed“ (2010), „Alpimaja“ (2012) ja lõpuks „Nullpunkt“ (2014) näitavad aga juba filmiliku televisiooni sammsammulist arengut.

Maailmas on jõuliselt arenemas kinematograafiline, filmilik televisioon — läbiva loostruktuuri ja lookaartega, ilmekate ja huvitavate karakteritega, hiilgavalt tehtud rollide ja filmilikult mõtlevate režissööride ja lavastajate kunstilise kvaliteediga looming. Uue aja televisioon legitimeeritakse filmilikes, suurel kodusel ekraanil naudingut pakkuvates ja köitvates sotsiaalselt tundlikes lugudes, mida teevad hiilgavad stsenaaristid, andekad *showrunner*'id¹³ ja režissöörid, loovad operaatorid ja väga head näitlejad. Filmiloojad ei hoia enam televisioonist kõrvale, lavastuslik televisioon ja filmikunst sulanduvad, on ühendatavad ja teineteist rikastavad võimalused.

Kvaliteettelevisiooni mõistesse mahuvad tippseriaalid, sarjastatud loojutustused, ajaloolised, poliitilised, krimi- ja sotsiaalsed draamad. Filmilikkus toob teleesteetikasse põnevuse, köitvuse ja elamuslikkuse ning viib televisiooni laiemasse kunsti- ja kultuuriruumi. Televisioon on hakanud kõnelema omaenda kunstiväärtuslike teoste ja kunstnike kaudu. Tippseriaalid on ilmne telekunsti avaldus, mille vormikeel on selgelt filmilik, aga sisu- ja karakterite ulatus sageli romaanilik ja rõhutatult sotsiaalne. Nendel teostel on ühiskonnaga palju pistmist. Tavafilm või teatrietendus võib kesta kaks kuni kolm tundi, televisioonis jutustatakse lugusid enamasti sarjades, mis kestavad mitu telehooaega järjest. Pikkade, läbi aja kulgevate ja rikkaliku tegelaskonna suhteid jälgivate sotsiaalselt kaalukate lugude, konfliktide ja seostega suudetakse televisioonis luua

¹³ Meil on võrreldes USAga produtsentide mõisted ja vastutusruumid erinevad. *Showrunner* on USAs inimene, kellel on ülimalik vastutus nii sisu kui teostuse üle, ka tegevprodutsentide üle.

ja ajas arenema panna sageli sügavamaid karaktereid kui filmides. Tippiateleloomingut toodetakse nagu novelle, jutustusi ja romaane ja need laaditakse nõudevideo keskkondadesse nagu raamatukogusse, neid võib laenutada ühe- ja mitmekaupana ja vaadata järjest.

Loomulikult on väikesele rahvale hea televisioon tõsine pingutus ja suur kingitus. Telearengu loogika näitab, et televisioon koosneb üha vähem traditsioonilistest telesaadetest, konvergens tekitab saadeteajastu teosteajastuks. Viimasel ajal on näha, kui toetuda selle aasta MIPTV-l¹⁴ toimunule, et draama valitseb ja tipp-teosteks vajalike ressurside koondamiseks tehakse üha enam rahvusvahelist koostööd.

Kuigi televisioon on säilitanud peamiselt meelelahutusmeediumi kuvandi, ei jää loopõhisuses varju ka hea teleajakirjandus, publitsistika ja kultuuriprojektid. Palad ja vormid ehitatakse üles kui lood, minijutustused, otsides läbivat pinget, dramatismi, arenevat lookaart, eripäraseid ja arenevaid karaktereid ja isiksusi, sündmuse- ja tegevuspõhisust ja seda alates 90-sekundilisest palast kuni pooletunnise stuudiovestluseni, lühema või pikema dokumentaalini. Filmilikkus ja loopõhisus tungib kõikidesse žanriväljendustesse ja formaatidesse, see on hakanud mõjutama kogu teletegemist, ka ajakirjanduslikke žanreid ja uudised. Telekunst sünnib vajadusest lugusid loovalt jutustada ja isegi lihtsaimad televormid on selleks suutelised. Võiks isegi öelda, et toimumas on televisiooni sõnumi- ja sisuesituse põhiparadigma muutus. Selle poole tuleb lihtsalt teadlikult püüda. Seda toetab ka uuest telereaalsusest tingitud tarbimiseelistuste muutumine, mis on üha vähem kanali- ja saatevoo põhine ja üha enam teosepõhine.

Televisiooni põhiolemuseks on saamas heas mõttes etenduslikkus. Televisiooni geneetika avaldubki üha enam emotsioonide ja elamuse tekitamises. Hea televisioon on võimalikult tõe- ja elutruu emotsionaalne etendus, olgu see siis fakti- või fiktsioonipõhine. Televisioonis kannab ratsionaalset sisu ja tähendusi emotsionaalne vorm ja seepärast pürgib nüüdisaegne televisioon loopõhisuse poole kõigis oma avaldustes. Lugu on midagi üdini inimlikku, sest see matkib inimese elukaart.

Sotsiaalsus seevastu on televisioonile olemusliku geneetika teine spiraaliharuhar ja see on võimendunud ka telekunsti avaldustes. Uut lugudepõhist televisiooni valitseb emotsiooniderikas värvikate karakterite mitmetahuline sotsiaalsus, mis rikub reegleid ja väljakujunenud norme. Televisioon legitimeerib karakterite ja eluviiside paljusust. Moodne teletse-naristika kasutab sotsiaalset mõõdet sihiteadlikult, kasutades konfliktide, karakterite, kangelaste ja tegevusliinide loomisel ka moodsat andmetöötlust. On teada, et näiteks „Kaardimaja“ sündmusi, konflikte ja karakterite tüüpe arendati suuorandmeid, *big data*’t analüüsides.

Mida suurem teleriik, seda teravamalt sotsiaalne on draama või krimilugu. Meie poliitilised draamad kasutavad peamiselt irooniat, satiiri või komöödiat („Riigimehed“, „ENSV“), aga oleme teinud ka teravalt sotsiaalseid lugusid („Alpimaja“, „Klass“). Teledraama loob väärtuspõhiseid domineerivaid diskursusi ja kultuurinorme. Tänapäevaste tippseriaalide mees- ja eriti naiskangelaste tüpoloogia innustab teleteadlasi neid kangelasi kui ühiskonna domineerivaid sotsiaal-kultuurilisi representatsioone tõsiselt uurima. On kirjutatud kümneid raamatuid, püüdes mõista, milliste kangelaste ja konfliktide kaudu tänapäeva moodne telegitimatatsioon ja kõitvustegurid toimivad.

Me näeme maailmatelevisiooni lugude paremiku Eesti telekanalites. HBO, BBC, Netflix, Norra, Taani või Prantsusmaa tippseriaalid pakuvad vaatamiselaust, naudingut ja võrdlusainet. See inspireerib ka meid tegelema sellega, kuidas ja millest oma pikki telegugusid jutustada. Küsime endilt, mida on vaja, et selleks tekiks vajalikud tingimused ja vahendid. Me oleme siin Eestis kindlasti suutlikud kvaliteettelevisiooni tegema. Oluline on koostada tegevuskava ja sellest kogu valdkonnas kinni pidada. Kunagi inspireeris Lennart Meri artikkel „Suur üksiklane“¹⁵ meie filmikunsti uut lainet, näidates filmi kandejõuna sügavat seotust eesti kultuuri ja kirjandusega. Eesti teledraama riiklikult toetatud kultuuriprojekt võiks ju saada meie järgmiseks suureks hüppeks, kui „Eesti Vabariik 100“ raames toetatud filmid ja lavastused ükskord tehtud saavad.

¹⁴ MIPTV, Marché International des Programmes de Télévision — iga-aastane teletoodangu mess Cannes’is.

¹⁵ Vt Lennart Meri. Suur üksiklane. — Lennart Meri. Presidendikõned (Eesti mõttelugu 9.) Tartu: Ilmamaa, 1996 lk-d 40–55.

Teletööstus ja koostöö

Meie teleasjandus on sama suur nagu kõik muugi Eestis, see tähendab, et on mastaabilt väike, ent samas funktsioonilt meile ülioluline. Euroopalik meediakorraldus on seatud nii, et peamiselt liberaalses turumajanduslikus ühiskonnakorralduses eksisteerib avalik ringhääling seetõttu, et riiklikult peetakse õigeks ja legitiimseks sotsiaalsel ja kultuurilistel põhjustel meediaturgu sekkuda. Aga kindlasti ei tohi eirata fakti, et avalikringhäälingul ja eraringhäälingul on ka kattuvaid rolle avaliku teenuse osutamisel, ja lisanduvad ka *online*- ja sotsiaaltelevisioonide võrgustikud. Kogu seda konglomeraati saab ringhäälingupoliitiliste meetmetega stimuleerida ja isegi suunata. Euroopa näited televaldkonna uuest sümbioosist riigi ja rahvuse huvisid ühendavas sünergias on siin inspireerivad ja väikeriikidele eriti kasulikud silmas pidada.

Kõigil meediateenuse tüüpidel — avalikus, erasektoris ja ühismeedias — on erinevad tooted. Kohati on võimatu vahet teha, kas üks kaupleb parema ja õilsama kaubaga kui teine. Müüakse seda, mida ostetakse, ja ostjaid on kõikidele kaupadele. Demokraatias seistakse selle eest, et kõik teenustetüübid püsiks arenguvõimelistena ja tasakaalus. Vastutus, kas avalikringhäälingu teenus, avalik väärtus suudab püsida ja areneda sidestatud televisiooniteenuste keskkonnas, jääb lõppkokkuvõttes iga riigi enese teha ja otsustada.

Kõlab ehk pidulikult, aga Eesti väikeses kultuuriruumis ja piiratud ressursside tingimustes peaks telesektoris saama valitsevaks avalike, era- ja sõltumatute tootjate, laiemalt kogu audiovisuaalsektori senisest otstarbekam põimumismudel, mis võiks targalt koostööd ja konkurentsi kombineerides ja ülesandeid jagades edu tuua. Politoloogid ütlevad, et poliitikas on võitja alati see, kes defineerib põhiküsimused. Televaldkonnas pole enam võitjaks üksikud kanalid. On aeg hammas hamba ja reiting reitingu vastu mõtlemine hüljata ja defineerida eesti teleruumi arendamise põhiküsimused koos.

Koos- ja kaastegevuses saab teha palju rohkem eesti kultuurile väärtusliku ja aegadeülest teletoodangut. Meil on tuua häid näiteid Eesti Filmi Instituudi ja Rahvusringhäälingu ühistest püüdlustest selliseid vorme luua, olgu siis „Eesti lugude“ või matalaeelarveliste mängufilmide kujul. Ringhäälin-

gupoliitiliselt on igati mõistlik toetada teletootjate suutlikkust võtta filmilikke kohustusi. Üldisemalt tähendab ju ka televisiooni legitimatsioon kunstivormina, et serialiseeritud teledraama, filmilik loovdokumentalistika ja ajakirjanduslik teledokumentalistika leiavad tähelepanu kui rahvuskultuurilised eesmärgid ja tunnustust kui väärtustatud loometeosed. Võimalik, et ka Kultuurkapitali audiovisuaalse kunsti sihtkapital saab oma missiooni edaspidi laiemalt käsitleda. Digiajastu arenedes pole võimatu, et filmi ja lavastusliku teleloomingu põhimõtteline tootmiserinevus kaob ja sotsiaalkultuuriline kaalukus võrdsustub.

Jagada kohustusi ja teha koostööd võiks televaldkonnas olla selgelt prioriseeritud paradigma.

Legitimatsioon tunnustuse kaudu

Meie kultuuriruumis võib juba paari lauluga tunnuks saanud noor inimene end artistiks või kunstnikuks nimetada. See ei tee kõrvale kuidagi haiget, see on eneseteadlike ja pürgimisele pühendunud noorte loomulik õigus. Teletegijate legitimatsioon kultuuriruumis on segasem. Popkultuuri normistik põhjustab ebakindlust ja anomaaliat, meil on hea ja hinnatud teletegija avalikkusele „telestaar“ ja „telegend“, mõni neist juba eluajal, kuid selline representatsioon ei iseloomusta andekate tegijate tegeliku kaalu, väärtust ja panust. Meil oleks aeg hakata teletegijaid hindama nagu loomeinimesi, autorite ja loovate kunstnikena. See oleks veel üks legitimatsioonitasand ehk omaksvõtt avaliku tunnustuse kaudu.

Võime osa sellest küsimusest sõnastada „puuduva telegala probleemina“. Oivalisust ja väljapaistvaid professionaalseid saavutusi on vaja tähele panna tegijate ja valdkonna ergutamiseks. See loob oodatud sündmusi ja ühisidentiteeti, mis on Eestis paljudes kunsti- ja kultuurivaldkondades õnnestunud. Enamikust neist üritustest teeb televisioon ülekandeid, oma käed on aga pooleldi tühjad. On Kuldmikrofon, ERR tunnustab omasid ja Kroonika annab meelelahutajatele publikuauhindu. Kolleegipreemiad on loomulikult tänuväärased, ent valdkonna ülene, professionaalne legitimeeritud tunnustus on puudu. Kultuurikapitali audiovisuaalse kunsti sihtkapital on filmikeskne. Riiklikud kultuuripreemiad on kunstidele. President on kaks aastakümnet au-

märke annetades teletegijatest valinud vaid ajakirjanikke. Teleauhindu antakse väga paljudes riikides, siin lähedal näiteks Televis Soomes, Kristallen Rootsis ja Gullruten Norras. Vahel jagatakse neid koos filmiauhindadega, enamasti neist eraldi, aga sageli avaliku ja eratelevisiooniga ühiselt. Päris võimatu ei ole aasta teleauhindade hääletuseks koondada Eesti filmi- ja teleakadeemia. Esimesed sammud selle idee teostamiseks on just astunud, nüüd tuleb jõuda reaalse tulemuseni, milleks esimene võimalus avaneks juba 2017. aastal, kui me Eesti Filmi Instituudis koos käinud töögrupis algatatu suudame teoks teha.

Panustada andekusse ja loovusesse

Kui veidi üldistada ja lihtsustada, siis võib meie rahvuslikus televisiooniloos eristada nelja põlvkonda. Esimene pani eestikeelsele televisioonile aluse, teine arendas välja põhimõtted, kolmas viis televisiooni ühest ühiskonnakorraldusest teise, postmodernsesse duaalse telekorralduse aega ja neljas tegutseb juba konvergentsiajastu reaalsuses. Kõik need põlvkonnad on olnud õppimisvõimelised, loovad, missioonitundelised ja ühelgi neist pole millegi pärast häbenenud. Televisioon Eestis on kohati päris hea. Aga saaks olla veelgi parem, kui tegijatel oleks piisavalt võimalusi areneda. Väljastpoolt vaadates tundub, et seda pole piisavalt ja reitingutoojaid ekspluateeritakse üle. Võimalik, et praegune teletegijate põlvkond on surutud aneemiliselt kitsastesse raamidesse. Ahendades tänast telepakkumist, takistab see ka kõige olulisemat — uute tegijate ja tulijate pealekasvu, kelle tegevus- ja kasvuruum ning kogemuse omandamise võimalused jäävad seetõttu profisioone ohustavalt piiratuks, olgu siis telejaamades või sõltumatute tootjate sektoris.

Lõppude lõpuks on võti alati loomevõimeliste inimeste ja annete toetamises. Telejuhtimise tarkus, et mida vähem on vahendeid, seda rohkem tuleks neid panna programmi loojatesse ja tootjatesse, on kõikjal maailmas osutunud targaks lahenduseks. Ja kui tundub, et oma argumendid ei veena, siis võin abiks võtta „Kaardimaja“ produtsendi ja peaosatäitja, esimese internetitelevisiooni Emmy auhinna võitja Kevin Spacey visioonikõne Edinburgi filmifestivalil. Tema sõnumit võiks uskuda — uues telemaailmas on anne ja andekad inimesed, tavapärase eiramise võime ja kanalite etableerunud standardi-

test loobumine teleedu otsustavad tegurid. Just sellesse, katsetamisse, riski ja loovusesse, tuleb investida, sest häid lugusid ei tee tehnoloogia, vaid head loojutustajad.

Kindlasti peaks paranema analüütiline, kriitiline erialane enesepeegeldus. See pole küll kunagi meie tugev külg olnud ja tundub viimasel ajal päris tagasihoidlik. Nagu mulle on selgitatud, on telemajade sisefoorum kitsukene, väline vastukaja programmidele ja saadetele aga teadaolevalt piiratud. Surface Rahvusraamatukogu artikliandmebaasides eestikeelsete märksõnadega „televisioon“ või „ringhääling“, pange ajavahemikuks viimased kolm aastat ja te jääte üsna tühjade kätega. Ilma tagasisideta, analüüsi ja arvamustevahetusega jätkusuutlikkus, innovatiivsus ja muutumisvõime lihtsalt pidurdavad.

Kui lubada endale julgust ja vabadust hinnata angroo ehk „üle kogu televisiooni põllu“, siis oleme kõige edukamad pehmetes formaatides. Informatiivsesse meelelahutusse on koondunud ka paljud praegused tippvormis teletegijad. Poliitilise telepublitsistika ruumis on häid ajakirjanikke, aga neid on vähe, järeltulijaid ei paista ja kogu ala on veidi tardunud ja uuendustevaene. Uuriva ajakirjanduse lipulaeval on purjed endiselt võimsalt täistuules, missioonitunne ja professionaalsus aukartustäratav. Sotsiaalses publitsistikas, ajakirjanduslikus ja tarbedokumentalistikas on palju väga kenasid asju, see on värv Eesti tegelikkusesse, neile oleks vaja vaid rohkem jõudu ja innustunud tegijaid. Temaatilised teleajakirjad on tasemelt kõikumavad, oma valdkonna professionaalsete vaimukandjatega tugevalt seotute kõrval on ka pealispinnal traageldamist. Tösielušoid on probleemsed nagu ikka, aga kogu maailmas on see valdkond on uue tõusu ootel ja matkimisväärsed uuendusi võib tulla sealtki. Uhked meelelahutusformaadid on köitvad, peamiselt aktsiooni- ja sündmuspõhised, aga muuks originaalseks meelelahutuseks on jõudu üha vähem. Uudised on stabiilsed, ent liiga ei teeks huvitavamad viisuaalsed lahendused ja seosterikkam ajakirjanduslikkus. Lavastuslikku fiktsiooni on kanalites arvukalt ja tipud head, aga nagu juba öeldud, kvaliteedihüppe tegemiseks teledraamas kui praeguse telearengu peateel oleks vaja suuremaid panuseid. Nagu ka loovdokumentalistikasse.

Jääb üle loota, et hool ja panus loovmeeskondadesse — stsenaristidesse, saatejuhtidesse, toimetaja-

tesse, režissööridesse, produtsentidesse, operaatoritesse, monteerijatesse, heli- ja valgusekunstnikesse ja -inseneridesse kasvavad tulemuseni, mis legitimeerib teleloojad autorite ja loovinimestena, kunstiprofessionaalidena, mida parimad meie teletegijaist kahtlemata on.

Lõpetuseks

Vaevalt et ma hoomatavas tulevikus mõne pikema telekõne pean. Seepärast tahan pakkuda lõpetuseks mõtte, mis võiks laiendada meie regulaarse konverentsi raamistikku ja toetada televisiooni legitimatsiooni Eestis. Nagu öeldud, puudub meil euroopalik regulaator, aga valdkonnaülene professionaalne mõttekoda võiks olla. Kui me suudaksime selle luua, näiteks loome- või professionaalse liidu eeskujul, saaks see vaimselt ja praktiliselt toetada televaldkonna jätkusuutlikkust. Kui aastakonverentside vahel tegutseks pidev tööorgan, saaks see avaldada publikatsioone, toetada juba nimetatud telekriitilise portaali tegevust, algatada ettekannete ja uuringute põhjal avalikke diskussioone ja arutelu, esineda niinimetatud teleakadeemiana auhinnakonkursside valikužüriina, vajadusel esindada teleprofessioonaale suhetes riigiga. Ma usun, et me suudaksime defineerida huvide ühisosa, panna kokku igal aastal uuendatava manifestilaadse teksti, mis sõnastab peamised konsensuslikud telearengu väljakutsed. See aitaks avalikkusel teadvustada neid televisiooni praktilisi suundumusi, vajadusi ja visioone, mida tahame Eestis teoks teha. See oleks sotsiaalses, kultuurilises ja praktilises võtmes tegevusplaan televisioonile Eestis. Rõhutan, mitte iga institutsiooni sõnumeraldi, vaid valdkonnaprofessionaalide ühine sõnumitoomine, mis seaks jutupunkte ka siis, kui televaldkonna asju mistahes tasemel arutatakse. Ideaalis võiks see mõjutada nii ringhäälingupoliitilist kui telemajanduslikku agendat ja töötada ka kodanikuühiskonna instrumendina. Televaldkond vajab alati auditoriumide tuge. Muidugi oleks mul hea meel, kui mõni täna esitatud mõtetest oleks selles võimalikus koostöökojas tarvitav.

Rohkem kui 25 aastat tagasi, veidi enne laulvat revolutsiooni, kui muu maailm hakkas meile avanema, lugesime telemajas esimest korda avaõigusliku ringhäälingu euroopalikest põhimõtetest. Õppisime seda nii usinasti, et 1988. aastal kirjutasime nen-

de ideede põhjal Lohusalus mõttetalgutel rahvustelevisiooni manifesti, millest veidi hiljem sai deklaratsioon „Eesti televisioon rahvuskultuuris“.¹⁶ Need ideed kandsid meid läbi radikaalsete uuenduste aastate. Kui Toompeal koguneti esimest korda uuele ETV-le peadirektorit valima, osutusid need mõtted sobivaks ja ma sain oma meeskonnaga volituse alustada. Tol korral oli see eriti tugev mandaat, sest see oli esimene ja viimane kord, kui seadusandja ETV-le otse juhi valis, ja üks väheseid kordi üldse iseseisvas Eestis, kui teletegija Toompea saalis kõnepuldis on seisnud. Aasta oli 1992, sel ajal polnud veel ringhäälinguseadustki. Viis järgnenud aastat olid pehmet öeldes keerulised. Aga me asusime teele, sest kui teele ei asuta, et jõuta ka iial pärale. Meid toetas see, et olime kirja pannud oma ühisväärtused ja sihid, nägime selget eesmärki ja tegutsesime vastavalt.

Aeg on muutunud ja meid ühendab täna rohkem kui lahutab. Olen läbi kogu oma tänase jutu püüdnud vedada mõtet, et just ühine selge valdkonda liitev sihiseade ja selle nimel kõigil legitimatsioonitasemetel ühis- ja koostegevus televaldkonnas, laiemalt audiovisuaaltööstuses ja loomemajanduses, on see, mis meie professionaalset mõtte- ja tegevusruumi edasi viia võiks.

Avalik ringhääling kitsamalt ja avalik eestikeelne telemeediateenus laiemalt, valdavalt pingerohke loometöö paljudele auditoriumitele paljudel platvormidel on siiski ennekõike kohustus, sotsiaalne ja kultuuriline kohustus oma rahva ees. See pole lõppude lõpuks vähem kaalukas kohustus kui hoida korras riigikaitset, haridussüsteemi või tervishoidu, kogu haldussüsteemi, keelt ja kultuuri. Nõrgavõitu legitimatsioonist tänases meediareaalsuses enam ei piisa. On vaja näha kogu meie televaldkonna suurt pilti, Eesti televisioonide ühisraamistikku, ja olla valmis selle edendamiseks koos töötama. Kui me asja sellisena võtame, tegutseme eelarvamustevabalt, teadmistepõhiselt, realistlikult ja julgelt, panustame muutumisse, annetesse, loojatesse ja järelkasvu, peaks lõppkokkuvõttes kõik minema hästi.

Olen jõudnud positiivse lõpusoovini. Põhjust mäe otsa ronimiseks, sealhulgas ka telemäe otsa ronimiseks, pole enamasti raske leida, ronija peab aga ise hoolitsema selle eest, et pärale jõudes ei ole mäkeronimise põhjus ise vahepeal ära langenud.

¹⁶ Hagi Šein. Suur teleraamat: 50 aastat televisiooni Eestis 1955–2005. Tallinn: TEA, 2005, lk 151.